

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У ФІЛОСОФСЬКИХ ПОГЛЯДАХ СТУСА

Котець Я. Ю.

викладач кафедри менеджменту

Вінницький фінансово-економічний університет

м. Вінниця, Україна

При вивченні соціокультурного клімату ХХ століття варто розглянути соціально-філософські проблеми, що постали перед суспільством, а саме взаємодія та вплив атмосфери тогочасного суспільства на буття та формування національних цінностей людини. Творчість Василя Стуса дає можливість проаналізувати та виділити основні моменти цієї проблеми. Поет-філософ яскраво подає власні думки та спостереження стосовно людини в тоталітарному суспільстві в умовах не свободи та її розуміння національних цінностей.

Василь Стус жив та творив в епоху коли відбувалося зіткнення влади та геніальної особистості. Як ми бачимо, у цьому двобої постать Стуса є надзвичайно міцною та цілеспрямованою. Влучно сказав Іван Дзюба про митця та побратима Стуса: «Василь Стус повертав українське до вселюдського, світового, а вселюдське, світове привертав до українського...» [1, с. 255].

Національні імперативи Стуса формують розуміння ним національної ідентичності. У своєму листі, що адресований друзям поета від 29.10.1977 р. поет писав: «Моя поезія, мої переклади чи літературні статті – то грішне заняття. Обов'язки сина народу, відповідального за цей народ – єдині обов'язки» [2, с. 10].

Творчий доробок В. Стуса можна вважати програмою формування національної ідентичності українського народу, що є наповненою основними засадами філософії та національними ідеями. В листі до сина від 25 квітня 1979 р. поет писав про землю, «обіцяну чи то Богом, чи то волею народу», заради якої великий пророк помирає. [1, с. 230]. Мабуть, він мав на увазі саме вільну Україну та говорив про постать поета, як поводиря народу до щастя. Як ми знаємо, метафорою своєї душі Стус вважав поему «Мойсей» І. Франка.

Розглядаючи націю як живу одиницю Стус вважає, що її скерує впершу чергу соборна духовність. Філософ стверджує про те, що саме вона створює ідеали та цінності формує соціальний клімат в суспільстві.

Сьогодні поняття «нація» є надзвичайно актуальним для українців, що знаходяться в складній боротьбі з агресором та виборюють своє історичне право на територіальну та духовну незалежність. Нація має усвідомлювати та планувати своє спільне майбутнє. Василь Стус стверджував про необхідність визначення пріоритетних інтересів та бути солідарним в суспільно-політичних відносинах.

На думку митця, для того щоб консолідувати українське суспільство варто працювати над національною свідомістю та окремо над виділенням національних цінностей. «Українці перетворилися на націю не тому, що вони розмовляли однією мовою; вони саме й почали розмовляти однією мовою тому, що спочатку вирішили стати єдиною нацією» наголошував поет-філософ у своїх листах до друзів [5, с. 110].

Цікавим є роздуми Стуса щодо становлення нації. Митець порівнює це формування із становленням особистості, а саме зі самоусвідомленням та розумінням власної свободи. Його гуманістична позиція була налаштована на особистість та суспільство, а саме на їх взаємодію. Філософ казав: «Горе тій країні, де цькують людей, як І. Дзюбу, де їх прагнуть обернути на пропашу силу, де безмозкі чорні чоловічки вбивають при цвіті тисячі талантів, так важко народжуваних матерями. Вірю, що вже завтра ці чорні чоловічки будуть народом прокляті...» [6, с. 80].

Друзі та сучасники поета вважали, що Стус не був націоналістом, але знали його, як людину яка має усвідомлення важливості національного буття. Для нього було надважливо «дихати, а не животіти під імперіальною кормигою» [1, с. 210].

У листах до рідних Стус писав: «Я не націоналіст. Навпаки, я вважав за потрібне робити так, аби серед певної частини українців розвіяти дурман самозакоханости, антисемітизму, загумінкової обмежености. Так само за потрібне я вважав робити так, щоб серед певної частини росіян, євреїв і т.д. розвіяти дурман неповаги до української мови, культури, історії, неповаги до праці селянина, що гречно причащає усіх нас хлібом і сіллю від своїх мозолів» [7, с. 37].

В одній із своїх перших поетичних збірок «Зимові дерева» він написав перед читачами послання з поясненням свого існування та призначення на землі: «... Поет насамперед повинен бути людиною ... такою, що повною любові, долає природну схильність до ненависті, звільняється від неї ... людина, перш за все, благодійна. Якби краще було жити добре, я б не писав вірші ... радше б я трудився над землею» [4, с. 155].

Особисте повстання Стуса стало результатом глибоких років споглядання та оцінка соціального середовища всередині у якому він сам знаходився. Стус обрав дорогу «інакодумства». У «Палімпсестах» він розкриває моральний застій країни.

У 1972 році Стус разом з іншими українськими інтелектуалами був заарештований і звинувачений у антирадянській пропаганді. Покарання передбачало п'ять років колонії і три роки позбавлення волі на засланні. Ці роки були відзначені непохитною рішучістю продовжувати обраний курс і показати глибоку відданість своєму народу. «Голови гнути я не збирався. За мною стояла Україна, мій пригноблений народ, за честь котрого я мушу обстоювати до загину», – написав Стус у своєму щоденнику [1, с. 202].

Головним стрижнем його поглядів на національну ідею протягом життя залишалася безмежна відданість Україні. Особиста самоідентифікація не можлива без національної ідентичності, поваги до рідної мови і рідної землі.

Література:

1. Василь Стус: Поет і Громадянин: книга спогадів та роздумів. К. : Т-во «Кліо», 2013. 684 с.
2. Дзюба Іван. *Різьбяр власного духу. // Стус Василь. Під тягарем хреста. Поезія.* Львів : Каменяр, 1991. С. 13.
3. Сверстюк Є. О. Блудні сини України / упор. Тарас Марусик. Київ : Т-во «Знання» України, 1993. 256 с.
4. Стус В. Зимові дерева: Перша збірка поезій / вступ. ст. А. Шум. Брюссель : Література і мистецтво, 1970. 206 с.
5. Стус. Твори. У 4 т., 6 кн. / [ред. кол. С. Гальченко, М. Гончарук та ін.]. Львів : Просвіта, 1994–1999. Т. 6. Кн. 2: Палімпсести. 1997. 262 с.
6. Нецензурний Стус. Книга у 2-х ч. Ч. 2 / упор. Богдана Підгірного. Тернопіль : Підручники і посібники, 2003. 320 с.
7. Яструбецька Г. І. Концепт «Україна» в поезиторчості Василя Стуса. *Слово і Час.* 2004. № 10. С. 37–43.